

Falvaink ipara a 21. század elején

Kiss Éva

A rendszerváltozás után a hazai falvakban is mélyreható gazdasági és társadalmi változások mentek végbe, sőt maga a falu-állomány is átalakult. Mindezek jelentős területi különbségekkel jártak együtt és élénk kutatói érdeklődést is maguk után vontak. A hozzáférhető gazdag szakirodalomból nyilvánvalóvá vált, hogy az eddigi kutatásokban kiemelt szerepet kapott a falu és a mezőgazdaság kapcsolatának (Kovács T. 1996, 2010) és – szélesebb megközelítésben – a falusi társadalmi, gazdasági folyamatoknak a vizsgálata (Enyedi Gy. 1992; Csengeri E. 2008; Hamar A. 2014; Juhász P. 2005; Kiss, É. 2000; Kulcsár L.-Bódi F.-Obádovics Cs. 2010), valamint a falvak tipizálása különböző szempontok szerint (Beluszky P. - Sikos T. T. 1982, 2007; Bódi F.- Bóhm A. 2000; Bajmóczy P. - Balogh A. 2002). Növekvő jelentőségű a turizmusnak a falvak fejlődésére és fennmaradására, valamint a helyi lakosság megélhetésére gyakorolt hatásának vizsgálata (Gonda T. 2014; Buza, M.- Turnock, D. 2004). Ugyanakkor a falusi települések ipara kevés figyelmet kapott és a megjelent publikációk is csak érintőlegesen foglalkoztak vele (Bay G.-Szörényiné Kukorelli I. 2012, Kiss É. 2011). Tulajdonképpen ezt a hiányt is pótolandó és az okokra is választ keresve tanulmányunk középpontjában a falusi ipar fejlődésének, jelenlegi helyzetének és perspektíváinak vizsgálata áll néhány olyan aspektusból, amelyek

– a nagyon szűkös községsoros gazdaságstatisztikai adatok ellenére is – lehetővé teszik a falusi ipar fontosabb vonásainak feltárását a 21. század elején.

Előjáróban elengedhetetlen még a falu fogalmának definiálása is, mert az utóbbi évtizedekben több „új” fogalom (vidék, rurális terület, nem városi terület) terjedt el idehaza is, és amelyek alatt nem is mindig ugyanazt érti mindenki (Kovács T. 2012). E cikk keretei között falu alatt a mindenkori közigazgatási besorolás alapján nem városi jogállású, úgymond községnek nevezett településeket értjük. Falusi ipar alatt pedig – kissé leegyszerűsítve – az ilyen településeken található ipari tevékenységet végző (egyéni és társas) vállalkozások által folytatott termelő tevékenységek összessége értendő. A szakirodalmi tapasztalatok mellett elsődlegesen a hozzáférhető különféle statisztikai kiadványok és cégadatbázisok adataira támaszkodtunk a falusi ipar jelenének és kilátásának tanulmányozásakor. S persze arra a kérdésre is választ adunk, hogy lesz-e még falusi ipar.

Az ipar fejlődése 1989 előtt

A jelenlegi folyamatok és a jövőbeni trendek vázolása előtt röviden szükséges utalni a magyar ipar, s kiváltképp a falusi ipar fejlődésének néhány fontosabb szakaszára. Ez azért is szükséges, mert – mint később látható lesz

– a történelem, mintha ismételné önmagát, azaz a falusi ipar jelenében, mintha a múlt ismérvei tűnnének fel. Másfelől a falusi ipar szerves része a magyar iparnak és területi folyamatainak, ezért az abban bekövetkezett változások kihatottak a falvak iparára is.

A hazai falvak iparát hosszú időn keresztül a kézmű- és háziipar jellemezte. Jelentős fordulat csak a 19. század második felétől datálható, mert a gyáripar térhódítása és az urbanizáció felerősödése a falvakat sem hagyta érintetlenül. Az iparosodó falvak a legfőképp a középhegységek nyersanyagokban (érc, energiahordozók) gazdag településeiből kerültek ki. Több faluban nyíltak új bányák és a lakosság foglalkoztatásában is egyre nagyobb teret kapott a bányászat. (Ez az ágazat szintén része az iparnak, melyhez napjainkban még a feldolgozóipar és a villamosenergia-, gáz-, gőz- és vízellátás tartozik.) Ennek ellenére a 20. század elején az ipari keresők aránya csak kevés faluban (pl. Abaújszántó Hollóháza, Mezőcsát) haladta meg a 30%-ot. 1910-ben jó néhány olyan település is akadt (pl. Szőgye, Simaháza, Ladomány, Kispöre), ahol egyáltalán nem volt ipari kereső. Részben azért sem, mert a lakosság számuk sokszor még a 200 főt sem érte el. Ez egyúttal arra is utal, hogy a településméret és az iparosodottság között összefüggés van: rendszerint a kisebb lélekszámú falvak kevésbé iparosodottak (Kiss, É. 2011).

A II. világháború előtt a falusi kisipar és gyáripar funkciójában és térbeli megoszlásában is különbözött. Az előbbi a helyi szükségleteket elégítette ki, ezáltal egyenletesebben helyezkedett el, ellenben a gyáripar a nemzeti ipar részeként koncentráltabban települt. 1930-ban a 76 ezer falusi ipari munkahely 226 település között oszlott meg, vagyis átlagosan 336 ipari munkahely jutott egy községre (Barta Gy.- Enyedi Gy. 1981).

Az iparosodás második nagy hulláma a szocializmus évtizedeiben ment végbe. A legjobban az 1970-es évektől felerősödött „vidéki

iparosítás” járult hozzá ahhoz, hogy az ipar a falvak egyre nagyobb hányadába „eljutott”. Az ipari tevékenység megjelenése a falvak funkcióbővülését, funkcionális „sokszínűségét” eredményezte. De, hogy ténylegesen hogyan hatott a falvak fejlődésére az a leginkább attól függött, hogy a megtelepedett ipar milyen helyet foglalt el a lokális gazdaságban (Beluszky P.- Sikos T. T. 1982). Általában azok a falvak alakultak át a legjobban, amelyekbe még a 19. század végén vagy a 20. század elején települt jelentősebb gyáripar. A szocialista iparosítás eredőjeként ugyanis csak kevés faluban létesült nagyobb ipari üzem. A legtöbbször valamelyik fővárosi vagy megyeszékhelyi nagyvállalat hozott létre ipartelepítést a falvakban, de a termelőszövetkezetek melléküzemági tevékenységként is jelent meg ipar, pl. egy varroda, egy tejüzem, vagy egy alkatrészgyártó üzem formájában. Ezek azonban többnyire kisebb ipari létesítmények voltak és kevésbé képzett munkaerőt alkalmaztak.

A különböző méretű ipari üzemek eltérően hatottak a falvak társadalmi-gazdasági fejlődésére. A kettősség a falvak tipizálásakor is felszínre került. Az 1980-as évek elején 46 olyan települést (pl. Belpátfalva, Almásfüzitő, Lábatlan) különítettek el, amelyek a „népesebb ipari községek” csoportját alkották. Ezek átlagosan néhány ezerfős lakossággal és országos jelentőségű iparral rendelkeztek, ahol az ipari keresők aránya magas, 70% feletti volt (Beluszky P.-Sikos T. T. 1982). Ezen kívül jóval több falu tartozott azon településtípusokba, amelyekben az ipari tevékenység csak, mint járulékos, kiegészítő funkció volt jelen. Az 1980-as évek közepén a falvakban a lakosság 41%-a élt és az ipari keresőknek az aránya elérte a 22%-ot, miközben az iparnak csak 16-17%-a működött ott (Beluszky P.- Sikos T.T. 2007). A falvak ipara tehát már a szocializmus vége felé sem mondható nagyon jelentősnek, azonban a lokális gazdaságban és a lakosság foglalkoztatásában, megélhetésében, a falvak

átalakulásában, urbanizálódásában játszott szerepe vitathatatlan.

Fontosabb változások 1989 után

A rendszerváltozás után a magyar iparban markáns változások mentek végbe, amelyek a térben differenciáltan zajlottak és a különböző településeket eltérő mértékben érintették. A változások részletes áttekintése nem célunk, mert már készültek összefoglaló munkák (Kiss É. 2010). Hanem inkább néhány olyan tényezőt emelünk ki, amelyek a falvak iparára is hatással voltak, és amelyek a falvak iparában végbement változásokat is jól szemléltetik.

Az 1989 utáni változások közül az egyik leglényegesebb az ipar szervezetében lezajlott átalakulás, mely nagyon érzékenyen érintette a falvak iparát is. Hiszen a korábban (1970-es, 1980-as években) létesült ipartelepek száma megcsappant: 1992 és 1997 között 12934-ről 7052-re esett vissza a számuk. Az egykori, több telephelyes nagyvállalatok az új gazdasági körülményekhez igazodva a gazdaságtalanul működő, nem hatékony ipartelepeiket bezárták. Másokat átszerveztek, racionalizáltak, illetve önálló ipari céggé alakították át. 1992-ben az ipartelepeknek csak 34%-a működött városokban (kevesebb, mint 10%-uk 2000-5000 fős kisvárosokban) a többi

falvakban, míg 1997-re már „megfordult a kocka” és az ipartelepek 67%-át koncentrálták a városok, de csak 2%-ukat a 2000-5000 fős kisvárosok). Ehhez a radikális átrendeződéshez a falusi ipar rovására nagymértékben hozzájárult az urbanizáció felgyorsulása is. Nevezetesen, hogy egyre több falu kapott városi címet. A városok száma gyorsan nőtt (166-ról 328-ra) 1990 és 2013 között, miáltal a falvak köre, kiváltképp az iparral rendelkezők szűkült, mert mindenekelőtt a népesebb, több funkcióval rendelkező falvak kaptak városi címet. Ráadásul az utóbbi időben már azoknak a városoknak is gyarapodik a száma, amelyek ötezer főnél kevesebb lakossal rendelkeznek. (2013-ban már 88 ilyen várost tartottak nyilván.) Ugyanakkor a továbbra is községi jogállású települések népesség nagyságrendi tagolódásában eltolódás következett be a kisebb lélekszámú települések javára. Jelenleg a falvak 39%-át teszik az 500 főnél kisebbek, míg az ezredfordulón csak 35%-át tették ki (1. táblázat).

A kis lélekszámú falvakban köztudottan szerény az ipari tevékenység, amit a legnagyobb hányaduk örökölt, azaz a múltban sem rendelkeztek ipari tevékenységgel. Másrészt meg is „szerezhettek” ezt a sajátosságot a helyi lakosság megfogakozásával és/vagy előregedésével. Lokális munkaerő hiányában

1. táblázat

A községek száma népességnagyság kategóriák szerint és a városok száma, 1990-2013

Megnevezés	-499	500-999	1000-1999	2000-4999	5000-9999	10000-49999	Összes község	Városok száma
1990*	965	709	647	475	92	17	2905	166
1995	998	711	656	475	79	12	2931	194
2000	1033	688	656	459	68	9	2913	222
2005	1046	674	649	443	52	7	2871	274
2010	1086	672	629	402	34	1	2824	328
2013	1116	641	636	399	34	-	2826	328

*A települések adatai.

Forrás: Statisztikai Évkönyvek, KSH.

ugyanis nem lehetséges ipari vállalkozás alapítása és működtetése. Az ország egészében a faluállomány átstrukturálódásával egyidejűleg csökkent a falusi népesség aránya (1990 és 2013 között 38%-ról 31%-ra) és a demográfiai jellemzőik is többnyire kedvezőtlenül változtak (Beluszky P.- Sikos T.T. 2007). Mindezek alapján pedig az feltételezhető, hogy az apróbb falvakban nagyon csekély lehet az ipari tevékenység és a jelentősebb ipari cég is ritka ott.

Szintén releváns újdonás volt negyedszázaddal ezelőtt, hogy 1989 után gyors ütemben gyarapodott az ipari szereplők köre, de minden bizonnyal csak a töredékük kapcsolódik a falvakhoz. 2012-ben a községekben levő ipari és építőipari vállalkozások együttes száma 43184 volt, amiből kb. 19 ezer lehetett a csak ipari vállalkozás. Ezt az értéket úgy kaptuk – tekintve azt, hogy erre vonatkozóan nincs publikált statisztikai adat –, hogy mivel az ország összes ipari és építőipari vállalkozásának együttes számában (172403) az ipari és építőipari vállalkozások aránya 45% és 55%, ezért ennek a megoszlásnak a figyelembe vételével számoltuk ki a falvakban levő csak ipari tevékenységet végző vállalkozások számát. Természetesen ettől az aránytól lehetnek megyénként, településenként eltérések. Ennek ellenére mégis valószínű, hogy nagyságrendileg jól tükrözik a falusi ipari vállalkozások számát, amelyek az ország összes ipari vállalkozásának (77 ezer) egynegyedét teszik ki és 2826 faluban találhatók. Következésképp átlagosan 6,9 ipari vállalkozás jut egy községre. Habár a valóságban ettől különböző lehet a szám az egyes falvakban. S ez nagymértékben függ a falu nagyságától is (2. táblázat).

Az ipari, építőipari vállalkozásoknak a falvak népességnagyság kategóriák szerinti tagolódása szintén azt igazolja, hogy az ipari, építőipari vállalkozások száma a kisebb lélekszámú településeken alacsonyabb, míg a népesebb községekben jóval magasabb.

A községek legnagyobb hányadát (39%) alkotó ötszáz fősnél kisebb településeken közel 1700 ipari vállalkozás található, vagyis még a kettőt sem éri el az átlaguk. Azt viszont már csak empirikus kutatásokkal lehetne feltárni, hogy ezek az ipari vállalkozások milyen tevékenységet folytatnak, hogy egyéni vagy társas vállalkozásról van-e szó vagy, hogy hány főt foglalkoztatnak. Általában a törpeapró falvakban gazdagabb megyékben (pl. Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Zala) relatíve magasabb az ipari vállalkozások száma az ezer fősnél kisebb népességnagyság kategóriájú falvakban, mint a közép- és nagyfalvas településszerkezetű alföldi megyékben. Arra vonatkozóan, hogy ezen regisztrált ipari vállalkozásokból ténylegesen mennyi működik, és hogy mennyi a jelentősebb, 10 fősnél nagyobb ipari vállalkozás, már nincsenek statisztikai adatok. Csak feltételezhető, hogy nem tetemes.

A Cégekdtár 2008. évi adatbázisa szintén az előbbi feltételezést támasztotta alá, mert a több ezer, tízfősnél nagyobb ipari vállalkozásból (7318) mindössze 267 jutott az ezerfősnél kisebb településekre. Az ezer- és kétezer fős településekre pedig 400. Ez azt jelenti, hogy összesen 667 tízfősnél nagyobb ipari cég volt a kétezer fősnél kisebb településeken, amelyek a falvak döntő hányadát (2012-ben 85%-át) teszik ki, és amelyek néhány kivételtől eltekintve nem városi jogállásúak.

A tízfősnél nagyobb ipari vállalkozások iparágak szerinti megoszlása alapján megállapítható, hogy a legnagyobb részük az élelmiszeripart és italgártást, a fémfeldolgozóipart, a faipart, a gépipart és a textil-ruházati ipart képviseli. Másiképpen fogalmazva ezek a legnépszerűbb iparágak a falusi iparban, ami különböző okokra vezethető vissza. Például összefügg ezen iparágak tradíciójával, a lokális nyersanyagok (pl. fa, textilalapanyagok, élelmiszeripari nyersanyagok) előfordulásával, a rendelkezésre álló munkaerő mennyiségi és

A regisztrált vállalkozások száma az iparban, építőiparban megyék és településnagyság kategóriák* szerint, 2012

Megnevezés	-499	500-999	1000-1999	2000-4999	5000-9999	Összes vállalkozás	Az összes vállalkozásból a községekben levők száma
Budapest	-	-	-	-	-	40166	-
Pest	28	211	1289	4060	5098	26747	9014
Fejér	19	194	858	2031	855	7390	2902
Komárom-Esztergom	50	134	614	1242	594	6029	2038
Veszprém	637	692	872	797	560	6618	2619
Győr-Moson-Sopron	223	569	1281	1452	222	8466	3324
Vas	623	433	446	531	108	4375	1680
Zala	472	528	646	509	260	4690	1857
Baranya	535	536	542	809	453	6303	1866
Somogy	281	434	798	637	275	4442	1720
Tolna	111	253	416	622	465	3927	1288
Borsod-Abaúj-Zemplén	337	432	1026	1398	622	7922	2773
Heves	67	207	839	1377	836	4737	2382
Nógrád	160	316	616	294	307	2495	1335
Hajdú-Bihar	15	41	180	671	1008	7219	946
Jász-Nagykun-Szolnok	19	59	314	625	1126	4967	1163
Szabolcs-Szatmár-Bereg	77	337	657	1481	918	6668	2089
Bács-Kiskun	47	179	692	1598	1282	9044	2353
Békés	20	32	179	487	697	4184	654
Csongrád	24	38	172	845	629	6014	1181
Ország összesen	3745	5625	12437	21466	15674	172403	43184
Ebből: csak az iparban levő vállalkozások száma**	1685	2531	5597	9660	7053	77582	19433

*Elsődlegesen a falusi településeknek megfelelő településnagyság kategóriák kerültek feltüntetésre.

**Becsült érték, az összes ipari, építőipari vállalkozás számából az ipariak 45%-os részesedése alapján.

Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv, 2012.

minőségi ismérveivel, az infrastrukturális fejlettséggel. Tulajdonképpen ezek az iparágak azok, amelyek a falusi ipart a jövőben is fémjelezhetik, különösen azok perspektívája biztató, amelyek a helyi erőforrásokra és a hagyományokra épülnek. Az utóbbi időben szinte reneszánszukat élik a különféle kézműves és háziipari termékek, amelyek a falusi turizmus fejlődését is ösztönzik (Gonda T. 2014) (3. táblázat).

Az ipar ágazatai közül a közúti járműgyártást, amely a magyar ipar húzóágazata érdemes közelebről is megvizsgálni, hogy mennyire kapcsolódik a falvakhoz, és hogy

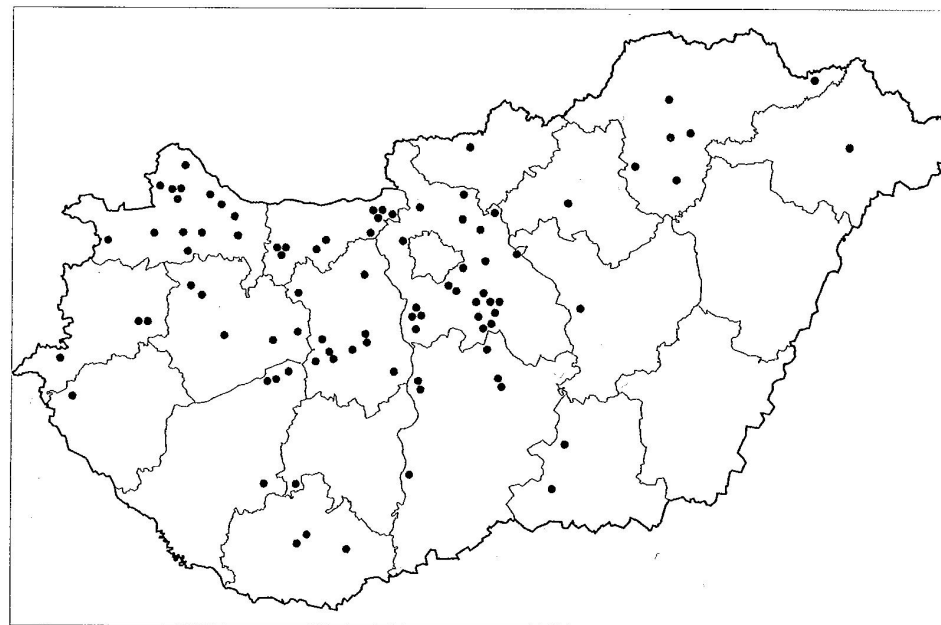
milyen mértékben preferálják az ágazat cégei telephelyválasztáskor a falvakat. 1989 és 2014 között 504 új közúti járműgyártó céget hoztak létre az Opten Kft. cégtára szerint, de közülük csak 91-et (18%) falvakban. A közúti járműgyártás tehát, amely a globális gazdaságba erősen integrálódott, nem kötődik szorosan a falvakhoz. Ez várható is volt, mert az utóbbi évtizedek ipari beruházásai követve a nemzetközi trendeket sokkal inkább a városokat, városi térségeket preferálják. Az új ipari létesítmények főleg a Dunántúl északi felében, az autógyárak közelében jöttek létre, s csak néhány az ország távolabbi déli vagy

3. táblázat

A tízfősnél nagyobb ipari vállalkozások iparágak és településnagyság kategóriák* szerint, 2008 vége

Megnevezés	-499	500-999	1000-1999	2000-4999	5000-9999	10000-19999	Ország összesen
Fémalapanyaggyártás	3	-	6	19	7	14	119
Fémfeldolgozóipar	22	38	72	149	120	223	1553
Gép- és gépi berendezések gyártása	3	10	24	32	49	69	600
Villamos készülékek gyártása	1	3	6	18	19	21	241
Számítógép-, elektronikai és optikai ipar	-	4	4	21	5	38	288
Közúti járműgyártás	2	4	12	18	21	32	202
Nem-fémes ásványok gyártása	6	8	16	31	33	38	347
Vegyai anyagok és vegyi termékek gyártása	2	3	10	23	17	27	165
Gumi- és műanyaggyártás	8	11	37	83	67	69	600
Gyógyszeripar	1	1	-	6	-	2	45
Textil- és ruházati ipar	8	11	38	81	37	79	663
Bőr- és cipőipari termékek gyártása	2	-	4	23	9	29	142
Fa- és faipari termékek gyártása	20	29	40	77	50	71	447
Papír ipar	1	-	5	17	23	18	160
Kiadói tevékenység, nyomdaipar	3	-	2	10	8	22	327
Élelmiszeripar, italgyártás	18	45	124	234	157	208	1419
Összesen	100	167	400	842	622	960	7318

*Elsődlegesen a falusi településeknek megfelelő településnagyság kategóriák kerültek feltüntetésre. Forrás: Cégtár, 2008 vége.

1. ábra

A falvakban alapított közúti járműgyártó vállalkozások, 1989-2013

Forrás: Opten Kft. Cégtára, 2014.

keleti részében levő falvakban. Ez a térbeli megoszlás is hozzájárult a magyar ipar új térszerkeztúrájának kialakulásához (Kiss É. 2010) (1. ábra).

Konkrét települési adatok híján csak valószínűsíthető, hogy a hazai falvak a közvetlen külföldi tőkebefektetésekből sem részesedtek számottevő mértékben. Visszavezethető ez arra is, hogy a külföldi tőkebefektetések és a külföldi érdekeltségű ipari vállalkozások az 1990-es évektől erős térbeli koncentrációt mutatnak (Kiss É. 2010). A külföldi érdekeltségű ipari vállalkozásoknak (3379) 2011-ben is 28%-át koncentráta a főváros. Így a Budapesten kívüli országrészre jutó külföldi érdekeltségű ipari vállalkozások száma mindössze 2441. Közülük a legtöbb a nyugat- és közép-dunántúli városokhoz kapcsolódik, majd az ország többi részének városai következnek és legvégül a falvak.

Egy 2006. évi ipari parkok körében végzett felmérésből is az derült ki, hogy a vizsgálatban részt vett 72 ipari parkból mindössze két olyan 2-5 ezer fős népességű településen levő ipari park volt, amelyekben akadt külföldi érdekeltségű vállalkozás (Kiss, É. 2011). Ebből is az következik, hogy a falvak nem kedveztek a külföldi ipari befektetők számára. Az okai lényegében azoknak az ellenkezői, amelyek miatt (pl. kedvezőbb a földrajzi fekvés, jobb közlekedéscsopordrajzi adottság, fejlettebb infrastrukturális ellátottság, képzettebb és nagyobb számban rendelkezésre álló munkaerő, vonzóbb épített környezet és több rekreációs, kulturális szolgáltatás stb.) a külföldi tőke erősebben kötődik a városokhoz. Ennél fogva az ipari telephelyválasztás első számú célpontjai.

A modern kori ipari termelés új színvonalait képező ipari parkok az 1990-es évek vége

felétől kezdtek elterjedni hazánkban. Jelenleg 216 ipari parkot tartanak nyilván, de csak jó tizedük van falvakban. Több mint a felük 2000 fősnél nagyobb községekben létesült, s csak két ipari park a Nagylaki és Klárafalvai Ipari Park települt 500 fősnél kisebb faluba. A falusi ipari parkok a leginkább a fővárosi agglomerációban, a DNy-Dunántúlon és ÉK-Magyarországon találhatóak. A zömük az ezredforduló után jött létre és többnyire tíznél kevesebb vállalkozással rendelkezik. Mindössze a néhány nagyobb város agglomerációjába tartozó ipari parkban (pl. Sós-kúti és Algyői Ipari Park) tetemesebb a vállalkozások száma. Bár a foglalkoztatottak száma 42 és 1871 fő között változott, a legnagyobb részükben mégis 500 főnél kevesebben dolgoznak. Rendszerint a népesebb falvak ipari parkjaiban magasabb ott dolgozók száma. Az alacsony exportarány is arra utal, hogy a globális gazdaságba alig integrálódtak a falusi ipari parki vállalkozások. Nagyon valószínű, hogy alapvetően lokális és/vagy regionális piacra termelő, magyar tulajdonban levő vállalkozások ezek (4. táblázat).

Az elmúlt negyedszázadban a falvak funkcionális gazdagodása tovább folytatódott (persze az egyes falvak között nagy különbségek lehetnek e tekintetben), de ez az ipari vagy ipari jellegű tevékenységet űzők táborát nem gyarapította. Így 2011-ben már csak 291 ezer főt tartottak nyilván falusi ipari keresőként, míg 1980-ban 672 ezer főt. Betudható ez a falvak várossá avanszálásnak, miáltal részben a falusi népesség is csökkent, valamint annak, hogy 1989 után több régi ipari létesítmény is megszűnt, végleg bezárta kapuit a falvakban. Ez szintén belejárt abba, hogy a falvakban élő ipari foglalkoztatottaknak csak kisebb hányada dolgozhat helyben. Napjainkban is a községek keresőinek mintegy kétharmada ingázik, vagyis más település ipari létesítményeiben dolgozik. Az is tény azonban, hogy bár falvanként markáns különbségek lehetnek az ipari keresők számában, a nagyobb

lélekszámú falvakban most is magasabb az iparral foglalkozók száma.

Jövőbeni kilátások

A rendszerváltozás után a falvak iparában is fontos változások mentek végbe. Az ipar jelentősége csökkent a dezindustrializáció felerősödésének köszönhetően. Ma már a faluállomány zöme nem rendelkezik ipari cégekkel és a helyi iparban foglalkoztatottak száma is alacsony. S e téren az elkövetkezendő években nem valószínű markáns változás. Részben azért sem, mert az ipari cégalapítások „boom”-ja lefutott vagy mert az ipari park „alapítási láz” mára már „kifulladt”, továbbá, mert az utóbbi évek válsága sem kedvez az újabb ipari beruházásoknak.

A különböző megközelítések egyöntetűen arra utalnak –, s ebben egységesnek tűnik a faluállomány –, hogy az ipar a falvakban a jövőben is jelen lesz. Abban viszont már markáns különbségek lehetnek falvanként, hogy hol, milyen ipari tevékenység lesz és milyen lesz annak a lokális gazdaságban betöltött szerepe. Ez nagymértékben függ egyfelől az adott település múltjától, hogy milyen ipart örökölt, és mi lett annak a sorsa 1989 után, másfelől, hogy a különböző természeti, társadalmi, gazdasági adottságai folytán milyen új vállalkozások jelentek meg ott, és hogy hogyan tudott alkalmazkodni az új kihívásokhoz.

A magyar ipar duális jellegéből fakadóan a falvakban főleg a kisebb méretű, néhány fős, ipari vállalkozások gyakoribbak és különösen azok jövője ígérkezik biztatónak, amelyek a lokális adottságokra és a hagyományokra épülnek, s valamilyen feldolgozóipari tevékenységet folytatnak.

Összességében véve, amíg 1989 előtt az ipar és az iparosodás számottevő szerepet játszott a falvak átalakulásában, addig 1989 után (ami újabb fordulópont a falvak fejlődésében) már jóval visszafogottabb ez a „funkciója”. Ennek

A falusi ipari parkok néhány jellemzője, 2010

4. táblázat

Megnevezés (ipari park településének neve)	Népesség- szám az ipari park telepü- lési helyén	Az ipari park fontosabb sajátosságai					
		Alapít- ás éve	Terü-lete (ha)	Betele- pültség (%)	Vállal- kozá-sok száma	Foglal- kozta- tottak száma	Ex-port ará-nya (%)
Abasár	2507	1999	66	31	7	259	25
Aba- (Székesfehérvár)	4654- (101943)	2007	53	1	8	61	..
Algyő	5204	2005	77	28	34	397	..
Almásfüzitő	2250	1998	24	16	7	54	..
Alsónémedi	5186	2001	40	35	8	442	1
Bugyi	5380	1999	20	26	5	491	80
(Kalocsa)-Foktő	(17165)-1620	1998	40	78	5	47	11
Klárafalva	490	2005	24	47	3	42	95
Kővágószőlős- (Pécs)	1279- (157721)	2007	54	27	19	100	10
Nagyigmánd	2988	2008	33	66	7	319	15
Nagylak	484	2000	81	28	7	10	25
Nyírbogdány	2929	2002	21	10	2	48	85
Páty	7090	1998	33	58	9	844	..
Petőfibaánya	2768	2005	27	45	6	405	..
Rédics	954	1998	29
Sármellék- Zalavár	1863-936	2006	26
Sírok	1819	2008	83	91	6	629	77
Sós-kút	3214	2005	55	46	39	615	60
Szada	3519	2002	34	94	10	500	15
Szászberek	983	2001	24	74
Timár	1336	2008	31	69	19	290	20
Tuzsér	3286	1998	136	83	10	395	56
Türje	1700	2001	37	80	7	165	25
Újhartyán	2759	1999	72	44	7	594	56
Zalaszentiván	1042	2007
Zalahaláp	1262	2003	39	81	10	407	36
Visonta- Halmajugra	1123-1250	2007	286	77	24	1871	11

.. nincs adat.

Forrás: Promei Nonprofit Kft., 2010, Területi Statisztikai Évkönyv, 2010.

ellenére a lokális ipar a jövőben is fontos differenciáló elem lehet a falvak közötti különbségek fokozódásában, miáltal a falvak sorsát, további társadalmi, gazdasági fejlődését is jelentősen befolyásolhatja.

Irodalom

- Bajmóczy P.-Balogh A. 2002.** Aprófalvas településállományunk differenciálódási folyamatai. Földrajzi Értesítő. 3-4. pp.385-405.
- Barta Gy.-Egyedi Gy. 1981.** Iparosodás és a falu átalakulása. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 208p.
- Bay G.- Szörényiné Kukorelli I. 2012.** Az ipar szerepe a vidék átalakulásában a Visegrádi országokban. In: A járműipari beszállítói hálózat Kelet-Közép-Európában és Magyarországon. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr. pp. 286-307.
- Beluszky P.- Sikos T. T. 1982.** Magyarország falutípusai. MTA FKI, Budapest. 180p.
- Beluszky P.- Sikos T. T. 2007.** Változó falvaink. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. 460p.
- Bódi F.-Bóhm A. 2000.** Sikeres helyi társadalmak Magyarországon. Agroinform Kiadóház, Budapest. 179p.
- Buza, M. - Turnock, D. 2004.** A research note: planning for the Carpathians. Geojournal. 60. 2. pp. 135-142.
- Csengeri E. 2008.** Rurális települések sorsa a gazdasági szektorok alakulása tükrében. In: Orosz Z. szerk. IV. Kárpát-medencei Környezettudományi Konferencia 2. kötet: környezetvédelem és környezettechnológia, környezetbiológia-természetvédelem, táj- és településökológia. pp.303-309
- Enyedi Gy. 1992.** Fordulópont előtt a magyar falu. In: Kovács T. szerk. Válság és Kiút. Falukonferencia. MTA RKK, Pécs. pp.10-18.
- Gonda T. 2014.** A helyi termék turisztikai hasznosítása – a vidékfejlesztés új lehetősége. A Falu. XXIX. 1. pp. 17-23.
- Hamar A. 2014.** A kistermelés és a térbeli-társadalmi polarizáció. A Falu. XXIX. 1. pp. 5-16.
- Juhász P. 2005.** A falusias terek gazdasági, társadalmi és politikai gondjairól. Erdélyi Társadalom. 3.2. pp.23-42.
- Kiss, É. 2000.** Rural restructuring in Hungary in the period of socio-economic transition. Geojournal. 51.3. pp.221-233.
- Kiss É. 2010.** Területi szerkezetváltás a magyar iparban 1989 után. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. 224p.
- Kiss, É. 2011.** Hungarian industry in a context of settlement network and pattern. Hungarian Geographical Bulletin. 60.1. pp.2-23.
- Kovács T. 1996.** Az aprófalvak mezőgazdasága. A Falu. 11.2. pp.21-24.
- Kovács T. 2010.** A mezőgazdaság szerepe falvaink megélhetésében a rendszerváltás után. In: Barta Gy. (szerk.) A területi kutatások csomópontjai. MTA RKK, Pécs. pp.55-72.
- Kovács T. 2012.** Vidékfejlesztési politika. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. 224p.
- Kulcsár L.- Bódi F.-Obádovics Cs. 2010.** Munkanélküliség a magyar falvakban a 21. század elején. In: Fábíán A.-Lukács A. (szerk.) Párbeszéd és együttműködés. NYME Kiadó, Sopron. pp.97-113.